

DE MILLEGEMVRIEND

7e jaargang, nr.3
juni 1994

MEDEDELINGSBLAD VAN DE
V.Z.W. MILLEGEMVRIENDEN

*Verantw. uitgever: F.Schelfhout,
Herentalsebaan 85, 2520 RANST, tel. 03/353.17.70.
Bankrekening MILLEGEMVRIENDEN-Ranst: 733-1311310-94*

Een stukje Millegem in het Belgisch Staatsblad.

We lazen in << MONITEUR BELGE - 15.05.1993 BELGISCH STAATSBLAD >> op bladzijde 11235 (jawel) :

Beschermingen als monument, stads- of dorpsgezicht

Bij besluiten van de Vlaamse minister van Verkeer, Buitenlandse Handel en Staatshervorming van 1 februari 1993 worden beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten :

- Antwerpen : Droogdok 7, het pomphuis (monument);
- Antwerpen (Deurne) : kasteel Rivierenhof met toegangspoort (monument);
- Antwerpen : Sint-Amanduskerk (monument);
- Balen : Topmolen (monument);
- Balen : Topmolen met omgeving (dorpsgezicht);
- Berlaar : Itegembaan 176, hoeve en schuur (monument);
- Geel : Nieuwstraat 83, de houtopslagplaats van het aannemersbedrijf Leurs (monument);
- Geel : Nieuwstraat 83, de houtopslagplaats van het aannemersbedrijf Leurs met omgeving (stadsgezicht);
- Hoogstraten (Meer) : de neolitische Tjongernederzetting op de Meirberg (monument);
- Kasterlee (Tielen) : Watermolenstraat 5 en 6, de watermolen en woonstalhuis (monument);
- Lille : Broekzijstraat 24, de olieslagmolen (monument);
- Lille : Broekzijstraat 24, de olieslagmolen met omgeving (dorpsgezicht);
- Lochristi (Zeveneken) : de parochiekerk Sint-Eligius (monument);
- Lochristi (Zeveneken) : de parochiekerk Sint-Eligius met ommuurd kerkhof (dorpsgezicht);
- Ranst : Doggenhoutstraat 31, kasteel Doggenhout (monument);
- > - **Ranst : Herentalsebaan 121, de oude delen van de Cijnshoeve (monument);**
- Ranst : Kromstraat 67, gevels en bedaking van de oude delen (monument);
- Ranst : Laarstraat 24, hoevegebouw, schuur en bakhuis (monument);
- Ranst : Schawijkstraat 105-107, hoevegebouw, schuur en bakhuis (monument);
- Ranst : Driepikkelhoeveweg 2, hoevegebouw en schuur (monument);
- Ranst : Molenstraat 42, molenromp (monument);
- Ranst : het zogenaamde kasteel Zevenbergen, omgrachting en oude gebouwen (dorpsgezicht);
- Ranst : kasteel Doggenhout met omgeving, het park, de hoeve Ranstsesteenweg 183, de poort en de remises in de tuin (dorpsgezicht);
- Ranst (Broechem) : de Onze-Lieve-Vrouwkapel (monument);
- > - **Ranst : Herentalsebaan 121, de omgeving van de Cijnshoeve (dorpsgezicht);**
- Schelle : Steenwinkelstraat 259, de "Kloosterhoeve" met woonhuis, stalling en schuur (monument)
- Schelle : Steenwinkelstraat 261, het Jezuïetenhof (monument);
- Sint-Amands : het graf van de schrijver Emile Verhaeren, gelegen aan de boord van de Schelde (monument);
- Sint-Niklaas : kiosk in het stadspark, Romain De Vidtspark (monument);
- Turnhout : feestzaal Amicitia (monument)
- Wuustwezel : Dorpsstraat 105, het oud gemeentehuis (monument);
- Wuustwezel : Kruisweg 12, de Napoleonhoeve (monument);
- Wuustwezel : Dorpsstraat 87, de pastorie (monument);
- Wuustwezel : de Sint-Willibrorduskapel (monument);
- Wuustwezel : dorpskern (dorpsgezicht);
- Zandhoven (Pulderbos) : de mechanische maalderij (monument);

In bovenvermeld besluit komen te "Ranst" elf *beschermingen* aan bod, waarvan twee "**op Millegem**" onze bijzondere interesse wegdragen. Niet dat we met de andere beschermingen in Ranst het oneens zouden zijn, integendeel, maar de eens zo bekende **Cijnshoeve** op Millegem lag er de laatste jaren zo een beetje triestig en verlaten bij... En zelfs in de zes jaar dat "De Millegemvriend" verscheen werd in alle talen over de cijnshoeve gezwegen. We voelen ons een beetje schuldig, en de vermelding in ons juni-nummer 1993 dat Gust De Wolf, na het afbranden van de ouderlijke woning, een tijd onderkomen vond bij Diony De Cleyn in de Cijnshoeve, was niet genoeg om recht te doen aan deze vergane glorie.

Beschermd monument.

We hadden voordien *slechts twee* beschermde monumenten te Ranst : de kerk van Sint-Pancratius en de kerk van Millegem die reeds in 1935 werden geklasseerd. Nu zijn er met het besluit van 1.2.1993 in Ranst nog eens 7 monumenten bijgekomen en 3 beschermde dorpsgezichten.

Het "decreet tot bescherming van monumenten en dorpsgezichten" (1) geeft als bepaling voor **monument** :

" een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, dat van algemeen belang is omwille van zijn artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde, inbegrepen de zich erin bevindende roerende zaken, onroerend door bestemming"

Beschermd monumenten komen in aanmerking voor het aanbrengen van een **herkenningsteken**. (2) Wij komen ze elders overal tegen deze blauw-witte schildjes, alleen in Ranst schijnt men dit nog niet te kennen. Een gelegenheid misschien om de nieuwkomers samen met de reeds vroeger geklasseerde monumenten in onze gemeente te voorzien van zulk embleem tegen volgende monumentendag. De raad voor toerisme of cultuurraad van de gemeente kan hiervoor misschien een initiatief nemen.

Artikel 11 van het decreet vermeldt dat de eigenaars of vruchtgebruikers van een beschermd monument er toe gehouden zijn, *door de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken, het in goede staat te behouden en niet te ontsieren, te beschadigen of te vernielen.*

Een Koninklijk Besluit van 6.12.1976 geeft meer detail over de instandhoudings- en onderhoudswerken en vermeldt als *verplichtingen* :

- 1° het onmiddellijk herstellen van dakschade, het dichten of afdekken van lekken;
- 2° het tijdig reinigen van dakgoten en afvoerleidingen;
- 3° het treffen van maatregelen tegen ongunstige weersomstandigheden, het onmiddellijk vervangen van gebroken of gebarsten ruiten en het tijdig sluiten van ramen en dakvensters;
- 4° het leegpompen van ondergelopen kelders;
- 5° het treffen van de nodige veiligheidsmaatregelen;
- 6° het onmiddellijk afdekken met voorlopige materialen in geval van noodsituatie.

(1) MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu, Monumenten- en Landschapszorg, *Wetgeving*, Samenstelling M. Fierlafijn, 1983.

(2) Volgens het Ministerieel besluit van 1.4.1977 bestaat dit herkenningsteken uit een schild, puntig aan de onderzijde, schuin gevierendeeld in koningsblauw en wit. In een omzendbrief (ML/977/3) van 6.2.1978 van de Minister van Cultuur staat : "Het herkenningsteken is ten kostelozen titel verkrijgbaar bij de Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg. De eigenaars van beschermde monumenten, die het kenteken wensen aan te brengen moeten hiervoor een aanvraag indienen bij het gemeentebestuur.

Anderzijds *verbiedt* het K.B. van 6.12.1976 ook een aantal zaken :

- 1° vervanging van dakbedekking, geheel of gedeeltelijk door andere materialen dan de aanwezige;
- 2° beschilderen van ongeschilderde elementen, of schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen dan de aanwezige van gevels en bedakingen;
- 3° bepleistering van niet bepleisterde elementen of ontleistering van bepleisterde elementen van gevels en bedakingen;
- 4° voegen op een andere wijze of met voegspecie van een andere samenstelling of kleur dan de aanwezige van gevels en bedakingen;
- 5° gebruiken van scheikundige versterkingsmiddelen;
- 6° verstevigen van constructieve elementen als leem, balken, gietijzeren zuilen, muurdelen, metselwerk en zo meer of ze vervangen door een ander materiaal dan het aanwezige;
- 7° vervangen of wijzigen van publiciteitspanelen, uithangborden, opschriften en dergelijke aan gevels en bedakingen;
- 8° stapelen van alle stoffen of installeren van alle uitrustingen en toestellen die vallen onder de wetgeving op de hinderlijke, gevaarlijke en ongezonde inrichtingen;
- 9° zichtbaar aanbrengen van leidingen of apparaturen voor nutsvoorzieningen aan gevels en bedakingen;
- 10° schoonmaken door hydropneumatische zandstraling, door chemische reiniging met afbijtmiddelen of reiniging met tensioactieve producten;
- 11° het aanbrengen, vervangen of wijzigen van allerhande straatmeubilair, zoals bloembakken, banken, lantaarns, verlichtingspalen, pompen, parkeermeters, hekkens, wachthuisjes en andere voor het uitzicht belangrijke elementen;
- 12° wijzigen of vervangen door een ander materiaal dan het aanwezige van straten, stoepen en pleinen.

Na deze lange opsomming van wat "*moet*" en wat "*niet mag*" willen wij wel aanstippen dat in bepaalde gevallen de overheid tussenkomt met subsidiëring bij restauratie van monumenten. Hierbij moet men naast een aantal formaliteiten meestal ook nog veel geduld en soms wel een lange arm of ne goeie kruiwagen hebben, doch we gaan hier niet verder op in. Anderzijds blijken bovengemelde maatregelen niet steeds voldoende om de instandhouding van een monument te garanderen, wegens het soms ontbreken van afdoende toezicht door de overheid.

De Cijnshoeve.

In het voorontwerp van de lijst van voor bescherming vatbare monumenten te Ranst, wordt de motivering voor bescherming van de Cijnshoeve als volgt omschreven : (1)

A.R.O.L., Bestuur voor Monumenten en Landschappen, stelt voor te beschermen als monument de z.g. Cijnshoeve gelegen Herentalsebaan nr. 121 te Ranst, en haar onmiddellijke omgeving als dorpsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door haar historische, artistieke en volkskundige waarden.

Monumentaal woonstalhuis uit de achttiende eeuw met cijnskamer uit de zestiende of zeventiende eeuw aan zuidgevel. Gelegen midden afgepaalde weiden en door een aardeweg verbonden met de straat.

Vermoedelijk eertijds cijnshof van de heerlijkheid Quaetveken.

Enige bewaarde cijnskamer in het arrondissement Antwerpen, die nog verbonden is met een woonstalhuis.

De cijnskamer is een gebouw uit de zestiende of zeventiende eeuw, opgebouwd in de traditionele bak- en zandsteenstijl met trapgevel. Deze trapgevel bevat gekalkte banden van zandsteen en hoekstenen van zandsteen. Merkwaardig is tevens de centrale rondboogdeur onder rechthoekig bas-reliëf met afbeelding van boeren die hun cijns onder vorm van veldvruchten aan de heer brengen. De vensters in de zijgevel werden vermoedelijk aangebracht in de negentiende eeuw.

Het monumentale woonstalhuis uit de achttiende eeuw, behield niettegenstaande verbouwingen in de negentiende en de twintigste eeuw, het oorspronkelijk volume en de sporen van de oorspronkelijke muuropeningen n.l. negblokken (2) en geprofileerde bovendorpel van zandsteen.

(1) Zie ook gelijkaardige beschrijving in : MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, A.R.O.L., Bestuur voor Monumenten en Landschappen. *Bouwen door de eeuwen heen*, Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 10n2, 1985, p. 723-725.

(2) **neg** : terugspringende kant van een muur bij de kozijnen.

Niettegenstaande de verbouwingen behield het geheel zijn oorspronkelijk volume en uitzicht en door het samengaan van de cijnskamer, die aanleunt bij de traditionele bak- en zandsteenstijl voorkomend in de Brabantse steden, en het functioneel achttiende eeuws hoevegebouw vormt dit een uiterst belangrijk historisch en artistiek gegeven.

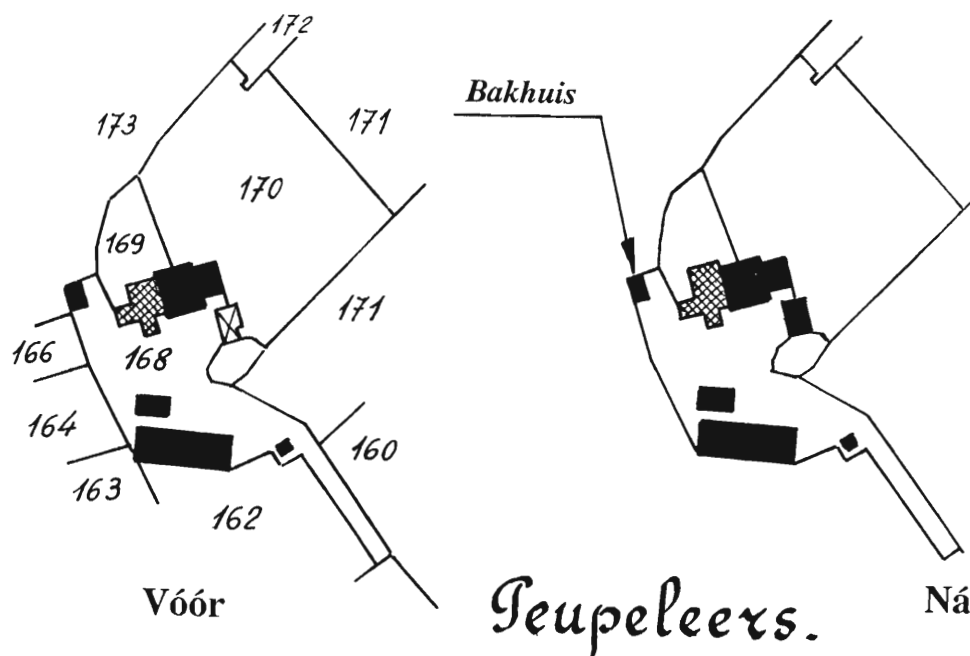
Ligging en eigenaars van de Cijnshoeve.

Op een figuratieve kaart van 1739 wordt de hoeve aangeduid als **Populiere Hoef**. Later vindt men op het kadaster de omgeving aangeduid als *Peupeleers*.

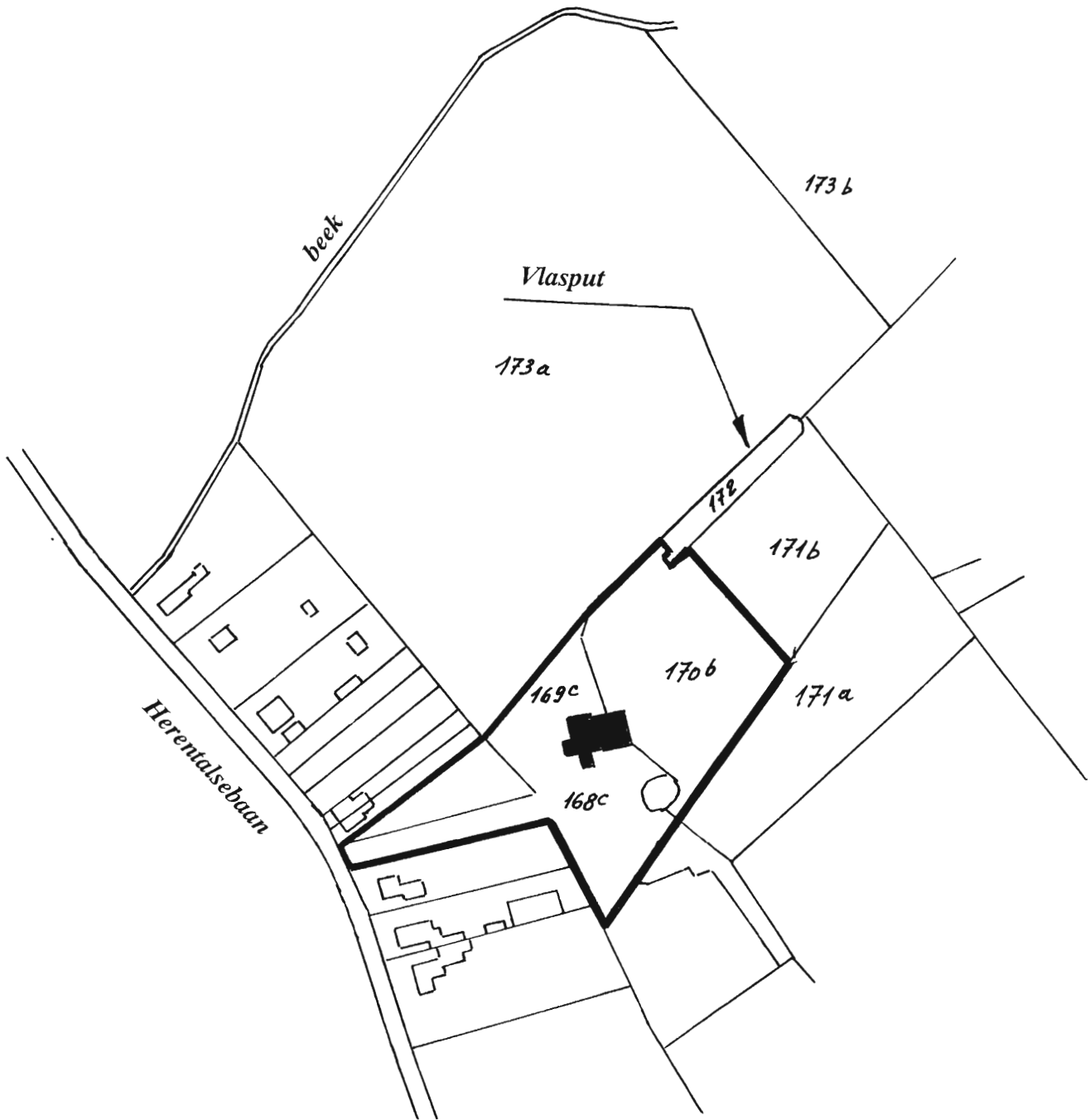
In *De Millegemvriend* van augustus 1992, p.6, brachten we een uittreksel van de Atlas der Buurtwegen van Ranst 1844, met het deel vanaf het "Steene Kruis" tot het "Groenenbroeck". Hierop zien we duidelijk de gebouwen van de Cijnshoeve afgebeeld. In dit atlas wordt de straat aangeduid als *Chemin N° 7 : Cemin du hameau de steene kruis à l'endroit dit de Vluist*. In de bevolkingsboeken van Ranst van 1867 vindt men de straat aangeduid als Sint-Antoni-usstraat en de Cijnshoeve heeft toen nummer 7, slechts kort na 1930 wordt de straatnaam van dit gedeelte veranderd in Herentalsebaan en krijgt de hoeve het nummer 77, later 121.

Vanaf de huidige Herentalsebaan tot aan de hoeve liep een landbouwweg van ongeveer 5 meter breedte met aan weerszijden een strook hakhout van ongeveer dezelfde breedte. Deze toegangsweg vormde een prachtige dreef met aan weerszijden grote eikebomen. Deze eiken stonden er nog tot na de laatste oorlog.

Achter de hoevegebouwen ziet men de *vlasput*, oudere mensen die vroeger de hoeve gekend hebben spreken nog van de vlasput, hoewel er niemand weet hoelang het geleden is dat er nog vlas werd geroot.

Bovenstaande schets volgens het kadaster opgemaakt rond 1858 toont de Cijnshoeve met hoofd en bijgebouwen. Men ziet links de toestand vóór en rechts de toestand ná verbouwingen aan het woonhuis die in die periode werden uitgevoerd. Het woongedeelte van het gebouw werd uitgebreid en er werden veranderingen gedaan aan de wagenbergplaats tussen het hoofdgebouw en een waarschijnlijk vroegere drenkput. Ten Oosten van de cijnskamer merkt men het bakhuis dat nog tot na de oorlog 1940-45 werd gebruikt om brood te bakken. Aan de Zuidkant van het erf stond een grote schuur met aanpalend karrenkot, deze werd in 1963 afgebroken.

Situatieschets van de hoeve en omgeving zoals deze bij het klasseringsdossier is bijgevoegd.

In 1844 is de eigenaar van de hoeve en omliggende gronden Philippe Gilles, rentenier te Brussel. Het kadaster vertelt ons dat in 1853 Ludovicus Léopoldus Amedée Debauffort-Roose (de vrouw), graaf te Brussel en Philippus Arnoldus Ludovicus Jozef Gilles-Roose, borge-meester te s'Gravenwezel het vruchtgebruik hebben. In 1854 wordt Baron Louis Jan Joseph Gilles – de Pélichy uit Antwerpen als eigenaar vermeld. In 1858 vinden we als eigenaar Armand August Xavier Ghislain Delfosse d' Espierre – Gilles de Pelichy rentenier uit Espierre. De erfgenamen van de vrouw behouden de gronden en hoeve in eigendom tot deze in **1919** verkocht worden aan het echtpaar Jan Dionysius De Cleyn en Barbara Leontina Mertens.

De laatste verkoop van de Cijnshoeve had plaats in **1953** aan Jan Frans Leenaerts-Jochems en behoort thans nog aan de weduwe en erfgenamen van deze.

Bewoners van de Cijnshoeve.

We hebben vanaf vorige eeuw de eigenaars van de Cijnshoeve opgesomd. Eigenaars van grote hoeven waren vroeger meestal edellieden of kloosters die de uitbating overlieten aan pachters. Ook voor de Cijnshoeve was dat zo tot na de eerste wereldoorlog (1919).

De familie Bellekens.

Van **Matthias Bellekens** weten we dat hij rond 1711 te Berlaar werd geboren en in 1795 op het kerkhof van Millegem werd begraven, hij was gehuwd met **Joanna Schillemans** uit Deurne die reeds op 33-jarige leeftijd te Ranst overleed in 1765. Van hen kennen we een zoon **Jan Baptist Bellekens** die in 1761 te Ranst werd geboren.

Jan Baptist was landbouwer en huwde een eerste maal te Ranst in 1784 met **Anna Elisabeth Vervloet** uit Putte, Anna Elisabeth overleed in 1800 en werd ook op het kerkhof van Millegem begraven. Uit dit huwelijk werden te Millegem vijf kinderen geboren tussen 1785 en 1797. Jan Baptist huwde in 1800 voor de tweede keer met **Anna Catharina Corluy** van Millegem en uit dit huwelijk werden eveneens vijf kinderen geboren.

De oudste zoon uit het eerste huwelijk van Jan Baptist, **Petrus Bellekens** (° 1785), was gehuwd met **Joanna Lenaerts** en bleef op de Cijnshoeve wonen, hij overleed in 1865 en werd zoals zijn ouders op het kerkhof van Millegem begraven.

Het tweede kind van Jan Baptist was **Joannes Franciscus Bellekens** (° 1787), hij was in 1823 een eerste maal gehuwd met **Elisabeth Van Camp** die in 1828 overleed. Joannes Franciscus woonde ook op de Cijnshoeve en werd in 1831 benoemd als gemeenteontvanger, doch werd tot ontslag gedwongen *wegens zijn slecht beheer en onbekwaamheid* (1), hij overleed in 1849. Joannes Franciscus en Elisabeth Van Camp hadden een dochter, Anna Catharina, die in 1844 in het klooster trad te 's-Gravenwezel en een zoon Petrus Joannes die student-diaken was te Mechelen doch in 1850 op 24-jarige leeftijd overleed en in Millegem werd begraven.

Joannes Franciscus Bellekens huwde in 1829 een tweede maal met **Joanna Catharina De Peuter** uit Broechem. Uit dit huwelijk werden nog negen kinderen geboren, waarvan drie binnen het jaar stierven. Een dochter, Maria Elisabeth (° 1831) trad in 1852 in het klooster te Velthem en een zoon, Petrus Ludovicus (° 1838) werd in 1863 priester gewijd en werd onderpastoor te Wommelgem waar hij in 1871 overleed. Een andere dochter, Amelia Catharina (° 1841) huwde met een Antwerpse likeurbereider, Petrus Verelst. Zij waren de grootouders van de gekende Antwerpse jurist-professor-bankier, **Fernand Collin**. Een andere zoon, Josephus Pancratius (° 1844) huwde in 1870 met Maria Francisca Constantia Van den Wyngaert uit Vremde. Josephus Pancratius Bellekens ging zich in **1876** als landbouwer te Vremde vestigen en werd er later burgemeester. Na het overlijden van Joannes Franciscus Bellekens in 1849 hertrouwt Joanna Catharina De Peuter in 1851 met Petrus Franciscus Stuyck.

De familie Stuyck.

Petrus Franciscus Stuyck was in 1814 te Oelegem geboren, zijn grootvader, Melchior Stuyck, was echter rond 1723 te Ranst geboren en deze is de voorvader van de huidige in Ranst levende families Stuyck. Petrus Franciscus komt zich na zijn huwelijk op de Cijnshoeve vestigen en er wordt uit zijn huwelijk in 1853 nog een dochter Maria Melania geboren die in 1886 trouwt met Josephus Constantinus Baetens uit Vremde (2). Ook de broer van Petrus Franciscus, **Melchior Stuyck** (° 1808), schoenmaker die ongehuwd is, komt in 1861 als

(1) L.PITTOORS, Bijdrage tot de geschiedenis van Ranst, 2e deel - *Het Gemeentebestuur*, blz. 26.

(2) Zie DE MILLEGEMVRIEND, april 1993, p. 5

rentenier bij zijn broer op de Cijnshoeve wonen, hij overlijdt in 1868 en wordt op Millegem begraven. Het gezin Stuyck-De Peuter verhuist in **1869** naar de Processieweg.

De familie Govaerts.

Na het vertrek in **1876** van Josephus Pancratus Bellekens naar Vremde, komt **Petrus Joannes Govaerts** zich vanuit Wommelgem op de Cijnshoeve vestigen. Hij was geboren te Ranst in 1820 en was gehuwd met **Maria Theresia Van Winckel** uit Lier. Het gezin woonde aanvankelijk in Lier waar tussen 1854 en 1866 zes kinderen werden geboren, daarna verhuisden ze naar Wommelgem waar in 1870 ook nog een kind werd geboren. Petrus Joannes overlijdt in 1890 en hij wordt op de Cijnshoeve opgevolgd door zijn zoon **Petrus Franciscus Govaerts** (° 1865) die in 1889 te Vremde was gehuwd met **Elisabeth Ceulemans**. In dit gezin worden op de Cijnshoeve veertien kinderen geboren. Na de eerste wereldoorlog eind november **1918** verlaat de familie Govaerts-Ceulemans de Cijnshoeve en vestigt zich te Wommelgem in de Antwerpsestraat.

De familie De Cleyn.

Joannes "Dionysius" De Cleyn die in 1875 te Mortsels geboren was en gehuwd met **Barbara "Leontina" Mertens** wonen aanvankelijk te Hove en komen in 1903 naar Vremde. In het gezin komen acht kinderen. Diony koopt de Cijnshoeve en komt er in januari **1919** als eerste de hoeve zelf als "*eigenaar*" uitbaten. In 1935 verlaat hij de Cijnshoeve en gaat hij zich terug in Hove vestigen, hij verhuurt dan de hoeve met de omliggende velden.

De familie Wuyts.

Alois Wuyts geboren in 1889 te Heist-op-den-Berg en aldaar in 1914 gehuwd met **Maria Philomena Verbeeck** komt in 1935 met zijn gezin van tien kinderen (1) naar de Cijnshoeve. Zij zijn - *willens nillens* - het gastgezin voor de Belgische artilleriesoldaten die zich tijdens de mobilisatie in 1939 op Millegem komen installeren in een goedbedoelde poging om de Duitsers tegen te houden. Hun kanonnen staan opgesteld in de velden dicht bij de hoeve Notelteirs en de veldkeuken is opgericht op de Cijnshoeve. De soldaten worden zowat overal ingekwartierd bij de mensen op Millegem. Na de oorlog is het nog niet helemaal gedaan met de miserie, want dan komen van de V-bommen die bedoeld zijn voor Antwerpen er zich een twintigtal in Ranst *nestelen*. Ook op de Cijnshoeve worden de pannen enkele keren van de daken geblazen en er onmiddellijk door de familie Wuyts terug netjes opgelegd. In **1946** vertrekt het gezin Wuyts terug naar Heist, maar twee van de kinderen blijven toch in Ranst "*verankerd*" zoals dat heet.

De familie Dillen.

Henricus Ludovicus Dillen geboren in 1904 te Kessel en in 1927 gehuwd te Nijlen met **Anna Hortentia Van Houtven** komt in 1932 vanuit Boechout naar Ranst. Als de familie Wuyts in **1946** de Cijnshoeve verlaat neemt hij er zijn intrek met zijn drie kinderen. Rik Dillen woont dan niet ver van zijn broer Petrus die aan de overkant op de Herentalsebaan woont. Het gezin blijft er tot begin van de jaren '50.

De familie Leenaerts.

In **1953** worden de gronden langs de Herentalsebaan, die tot dan tot de Cijnshoeve behoorden, verkaveld en verkocht. **Frans Lenaerts** (+) gehuwd met **Elisabeth Jochems** worden eigenaar van de hoeve en de achterliggende landbouwgronden. De weduwe Leenaerts en haar kinderen zijn thans nog eigenaar van de Cijnshoeve.

(1) De dochter, Alice, gehuwd met Louis De Bie - die op het begin van de Herentalsebaan werd geboren - bezorgde ons een reeks mooie foto's van de Cijnshoeve die op het einde van de oorlog werden genomen. We zullen deze later nog wel eens in De Millegemvriend brengen.